
Letos poprvé se udílela Mezinárodní cena Fernando Gila za filozofii a vědu. Získal ji prof. Ladislav Kvasz z PedF UK

Letos poprvé se udílela Mezinárodní cena Fernando Gila za filozofii a vědu. Získal ji prof. Ladislav Kvasz z PedF UK

Cena Fernando Gila spojená s velkorysou odměnou bývá označována Nobelovou cenou za filozofii. Za knihu *Patterns of Change: Linguistic Innovations in the Development of Classical Mathematics*, pohybuji se na rozhraní matematiky a filozofie ji obdržel prof. RNDr. Ladislav Kvasz, Dr., který působí od roku 2007 na katedře matematiky a didaktiky matematiky PedF UK.

Ocenění jste získal za knihu *Patterns of Change, Linguistic Innovations in the Development of Classical Mathematics*, která vyšla anglicky před dvěma lety. První verze knihy byla ovšem publikována mnohem dříve ve slovenštině. Jaký byl tedy vývoj zrodu oceněné publikace?

Kniha *Patterns of Change* se zabývá tím, jak se mění jazyk matematiky. Jsem přesvědčen, že existují čtyři zásadně odlišné způsoby, jak se vyvíjí jazyk matematiky. Problém je, že ten první jsem nedokázal ilustrovat na matematice, ale jenom na fyzice. Původně jsem knížku psal slovensky a vyšla v roce 1998. V ní je první kapitola o fyzice a další tři kapitoly o matematice. V této podobě jsem to přeložil do angličtiny. Pak jsem byl za profesorem Donaldem Gilliesem v Londýně a on mě varoval, že matematikům bude vadit fyzika a fyzikům matematika a nakonec to nebude číst nikdo. Poradil mi, abych fyziku vynechal, a zdá se, že to byla správná rada. Takže anglická verze již pojednává rozsáhleji jenom o třech typech změn v matematice.

Dočkáme se i české verze knihy?

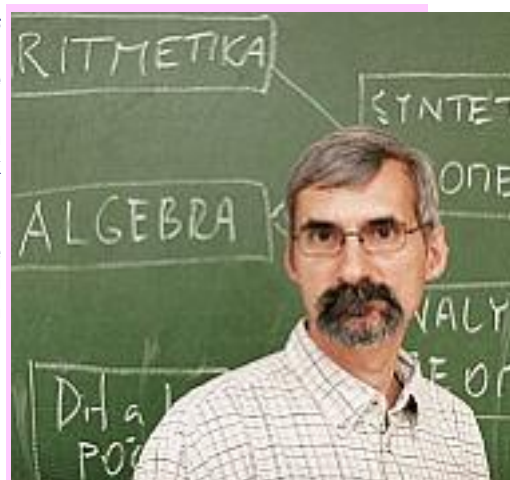
Můj kolega z Filozofické fakulty UK ji už překládá do češtiny a v rámci grantu, který jsme letos s kolegy Petrem Dvořákem a Vojtěchem Kolmanem dostali, by měla v budoucnu vyjít.

Mezinárodní cena Fernando Gila u nás není příliš známá. Kdo ji uděluje?

Fernando Gil byl významný portugalský filozof, který zavedl v Portugalsku analytický přístup k filozofii. Zemřel v roce 2006. Na podnět nadace Calouste Gulbenkiana, kterou založil ropný magnát téhož jména, byla vytvořena Mezinárodní cena Fernando Gila za filozofii vědy. Cena je udělována portugalským ministerstvem školství na návrh dvanáctičlenné odborné komise.

Jak funguje udílení cen po stránce procesní?

Knihu může nominovat akademický pracovník z daného oboru, zpravidla profesor filozofie na některé univerzitě. Letos bylo nominováno 33 knížek, na každou byly vyžádány dva odborné posudky a na základě nich a vlastního čtení komise vybrala vítěze.

Profesor RNDr. Ladislav Kvasz, Dr., působí od roku 2007 na katedře matematiky a didaktiky matematiky PedF UK, kde vyučuje matematické předměty, jako jsou analýza, teorie množin či logika, a historii matematiky. Vystudoval na MFF UKO v Bratislavě obor teorie systémů a vybrané části teoretické fyziky. Studium ukončil roku 1986 s cenou ministra školství. V roce 1992 zahájil externí postgraduální studium na FF UKO, obor filozofie, které ukončil roku 1995 obhájením dizertační práce *Klasifikace vědeckých revolucí*. Roku 1998 se habilitoval na Univerzitě Komenského prací *O revolucích ve vědě a rupturách v jazyce vědy*, získal jmenování docent v oboru filozofie. V roce 2006 se habilitoval prací *Analýza změn jazyka při rekonstrukci historického vývoje matematiky*, jmenován byl docentem v oboru matematika. Jmenován profesorem Univerzity Karlovy byl na jaře 2010.

Co je odměnou pro vítěze?

Slavnostní předání ceny proběhne v Lisabonu v březnu příštího roku a při té příležitosti budu mít dvě přednášky, z nichž jedna bude pro veřejnost (a zároveň bude vydána jako publikace nadace Calouste Gulbenkiana) a druhá bude určena odborníkům a studentům. S cenou je spojena i finanční odměna ve výši 125 000 eur.

Jak jste se jako matematik dopracoval k filozofii vědy?

První myšlenky, které jsem rozvedl ve své knížce, jsem měl sepsané už v roce 1982 v rámci „svočky“. Takže to téma ve mně žije už 28 let. Vše vycházelo ze snahy porozumět tomu, jak je možné, že lidé něčemu tak jasnému a přirozenému, jako je matematika, nerozumí. Člověk myslí v jistém jazyce a pak čte nebo se učí něco, co je formulováno v jiném jazyce. Neporozumění je podle mě konflikt „gramatik“ dvou jazyků. V matematice jsou vzorce často formulovány v jiném jazyce, než který je pro vás běžný a který máte osvojený. Já se snažím porozumět tomu, v jakých parametrech se mohou dva jazyky navzájem lišit a jak se s časem mění.

Řekl byste nyní o sobě, že jste matematik nebo filozof?

Existují matematici, kteří nemají rádi filozofii, a naopak. Ale jak slovo matematika, tak slovo filozofie pocházejí podle tradice od Pythagora. Před Pythagorem se používalo slovo „sofos“, mudrc. Pythagoras zavedl technický termín filozof pro ty, kteří mají rádi moudrost, a tak se on i sám označoval. Zavedl ale i slovo matematika. Já se na to dívám tak, že matematika je filozofování pomocí kružítka a pravítka. Filozofie si klade obecné otázky, ale některé je možné zformulovat natolik přesně a jasně, že je možné se na ně pokusit exaktně odpovídat. A tam nastupuje matematika, která dává exaktní odpověď na mnohé hluboké otázky, které předtím zajímaly filozofii. Například otázka co je to prostor, je hluboce filozofická otázka. Matematika ale vytváří teorie různých prostorů a zkoumá alternativní prostory. Proto bych řekl, že mnohé otázky, které si klade matematika, si klade i filozofie. Liší se jen způsobem hledání odpovědí. Mezi oběma disciplínami tedy existuje obrovský přesah.

Proč se tedy běžně nevyskytují studijní obory matematika-filozofie?

Ten problém je spíše jen u nás. Je to otázka tradice, jaký typ matematiky a jaký typ filozofie se v dané zemi dělá. Když jsem byl v Londýně či Berkley, tak zde to byl normální studijní program. Nebyl sice masový, ale měl renomé. Závisí to rovněž i na tom, jak je členěná univerzita. U nás je členěná na fakulty a ty si žijí nezávislým životem a moc spolu nekomunikují. V anglosaském systému máte college, kde jsou všechny obory pohromadě jakoby na jedné fakultě.

[Oficiální stránky Mezinárodní ceny Fernando Gila](#)
(Lucie Kettnerová)